

4. Цирульников В.Н. Определение юридического лица как субъекта права / В.Н. Цирульников. – Волгоград, 2001. – 67 с.

5. Рішення Долинського районного суду Кіровоградської області від 29.07.2011 р. № 17530765 у справі № 1-107/11 про відшкодування матеріальної і моральної шкоди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/17530765>.

6. Рішення Теплодарського міського суду Одеської області від 17.12.2013 р. № 36228447 у справі № 516/465/13-ц про відшкодування матеріальної і моральної шкоди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36228447>.

7. Рішення Тячівського районного суду Закарпатської області від 17.10.2007 р. № 3768969 у справі № 2-1314/07 про відшкодування матеріальної і моральної шкоди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3768969>.

8. Рішення Новоукраїнського районного суду Кіровоградської області від 02.06.2014 р. № 39367049 у справі № 396/422/14-ц про відшкодування матеріальної і моральної шкоди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39367049>.

ЯСИНОВСЬКИЙ І. Г.,

суддя

(Полтавський окружний

адміністративний суд)

УДК 341.1

КОМПЕТЕНТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МЕДІАТОРА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті проводиться теоретико-правовий аналіз характеристик, які визначають компетентності, вимоги й особливості медіатора як одного з обов'язкових учасників альтернативного способу вирішення правових конфліктів. Визначено поняття, сутність і значення медіатора, його роль у медіативному процесі, кваліфікаційні вимоги до нього.

Ключові слова: альтернативні способи врегулювання спорів, інститут медіації, медіація, медіатор, вимоги до медіаторів.

В статье проводится теоретико-правовой анализ характеристик, которые определяют компетентности, требования и особенности медиатора как одного из обязательных участников альтернативного способа разрешения правовых конфликтов. Определено понятие, суть и значение медиатора, его роль в медиативном процессе, квалификационные требования к нему.

Ключевые слова: альтернативные способы урегулирования споров, институт медиации, медиация, медиатор, требования к медиаторам.

The provisions of the article held theoretical and legal analysis of the characteristics that define the competence requirements, and features a mediator as one of the essential participants an alternative way of resolving legal conflicts. The concept, the essence and significance of mediator, his role in conciliation process qualification requirements.

Key words: alternative methods of dispute resolution, mediation institute mediation, mediator, requirements for mediators.

Вступ. Українське суспільство сповнене різномасштабних конфліктів на різних рівнях, у різних сферах, що викликає необхідність пошуку ефективних шляхів їх розв'язання та запобігання їм. Не є винятком і сфера юриспруденції, де останніми роками значна увага приділяється вирішенню правових конфліктів за допомогою нових, альтернативних, способів, зокрема за допомогою медіації.

Медіація – це шлях до врегулювання конфліктів, вона навчає людей бачити не тільки свої проблеми, а й рахуватися з позицією іншої сторони, шукати можливість вирішити спірне питання та знайти взаємоприйнятне рішення.

Неабияку роль у процесі медіації відіграє медіатор, адже саме від його вмінь, знань, компетенцій залежатиме, наскільки успішним буде медіаційний процес. Отже, на нашу думку, актуальним і доцільним напрямом наукового пошуку є саме теоретико-правовий аналіз компетентностей медіатора як учасника медіативного процесу.

Медіація як процес загалом і роль медіатора зокрема були предметом дослідження багатьох зарубіжних науковців, серед яких варто виділити праці Л. Фуллера, Р. Фолкнера, Дж. Томаса, П. Харлея, Л. Отіса, Е. Рейтера, Г. Де Пало, С. Сілбі; вітчизняних учених, зокрема В. Баранової, О. Боброва, Є. Борисової, С. Васильчака, В. Землянської, Г. Єрбоменко, Т. Подковенко, Ю. Притика та ін.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування основних кваліфікаційних вимог до медіатора, його професійних компетенцій і особливостей.

Результати дослідження. Під час аналізу ролі медіатора в медіативному процесі виникає чимало питань, на які хотілося б знайти відповідь. Медіатор – це професія? Чи легко знайти хорошого медіатора? Якими якостями і знаннями необхідно оволодіти, щоб досягти високих результатів під час медіативної практики?

Що стосується питання, чи є така професія, як медіатор, однозначної відповіді серед науковців і дослідників немає. У 1964 р. професор політології Університету Берклі в Каліфорнії Гарольд Віленські зазначав: «Будь-яке заняття, яке прагне здійснювати владу, має визначити свою технічну основу, заявити коло питань, що становить його виключну компетенцію, поєднати необхідні вміння та компетенцію із стандартами освіти й переконати суспільство, що його послуги заслуговують на виключну довіру та прив'язані до набору професійних норм» [1, с. 58].

Він же запропонував п'ять стадій перетворення роду занять на професію:

- 1) наявність істотної кількості людей, котрі на постійній основі здійснюють певну діяльність, для якої існує ринок;
- 2) створення навчальних закладів;
- 3) створення професійної асоціації;
- 4) захист асоціацією прав своїх учасників;
- 5) наявність кодексу професійної етики.

В Україні на сьогодні більшість перейшли в медіацію з інших професій, для більшості медіаторів цей вид діяльності все ще залишається «заняттям». Також можна констатувати, що відсутні стандарти навчання, недостатня кількість кваліфікаційних вимог і немає загальноприйнятих професійних норм. У результаті якість медіаторів дуже різниться і мало тих, хто пройшов відповідну підготовку.

Нині підготовку майбутніх медіаторів здійснює Український центр медіації, започаткований при Києво-Могилянській бізнес-школі, основною метою цього центру є створення інституції, яка стала б рушійною силою для розвитку альтернативних способів вирішення спорів в Україні шляхом проведення навчання й надання послуг дійсно незалежних медіаторів.

Із жовтня 2013 р. діє Школа медіації, яка пропонує курс навчання «Основи медіації. 40 годин». Засновники й викладачі школи переконані, що під час медіації медіатор займає центральну, основоположну позицію, підтримує і збалансовує відносини між усіма учасниками медіаційного процесу. Медіатор допомагає сторонам направити свою енергію в потрібне русло і спільними зусиллями прийти до прийнятного рішення замість того, щоб боротися один проти одного і, врешті-решт, здатися або піти на компроміс, який не задовольняє жодну зі сторін [2].

Значним проривом у підготовці кваліфікованих медіаторів є залучення міжнародних фахівців, зокрема після отримання принципової згоди залучити до проекту центр медіації Мюн-

хенської ТПП (Торгово-промислова палата), на початку грудня 2014 р. спільно з ТПП України було організовано два презентаційні заходи у Львові та Києві, де відвідувачі мали можливість отримати вичерпну інформацію щодо майбутнього курсу «Бізнес-медіатор ТПП», а відтак подати заявки на участь. У результаті конкурсного відбору було обрано 16 учасників, котрі після проходження восьми 2–3-денних модулів упродовж 2015 р. отримають сертифікат ТПП Мюнхена та Верхньої Баварії. До складу групи увійшли працівники центральної й регіональних палат Києва, Донецька, Львова, а також представники з Одеси та Харкова. Сам курс базується на навчальній програмі «Бізнес-медіатор», яка вже понад 20 років успішно реалізовується у Вестергамі – одному з провідних навчальних центрів Німеччини, де здобувають кваліфікацію медіатора відповідно до освітніх стандартів Федерального об'єднання «MEDIATION e.V.». За період існування центру сертифікат бізнес-медіатора отримали вже понад 370 осіб [3]

Успішний медіатор у процесі своєї підготовки мусить оволодіти сукупністю знань, які допоможуть правильно побудувати медіаційний процес. Зокрема, Діана Проценко, викладач Школи медіації, у своїх дослідженнях вказує на обов'язковість засвоєння медіатором таких знань:

- принципи і цілі медіації;
- поведінка й етика медіатора;
- фази процесу медіації;
- традиційне врегулювання спорів і медіація;
- ознаки, структура медіації;
- правові основи медіації;
- техніки ведення переговорів;
- навички й техніки медіації;
- специфіка різних видів медіації [4, с. 46].

Варто зазначити, що, окрім отриманих навичок, умінь і знань, медіатора як висококваліфікованого спеціаліста характеризують усебічна обізнаність і висока правова культура, вміння слухати, вміння ставити потрібні питання, вміння логічно мислити й аналізувати отриману інформацію, вміння давати вихід негативним емоціям сторін, трансформуючи їх у позитивні. Медіатор повинен володіти й основами людської психології, неабияку роль відіграють чесність, добросовісність, непідкупність, ділова репутація медіатора.

Отже, медіатор повинен бути компетентним, удосконалювати свої знання, підвищувати кваліфікацію, мусить рекламувати себе професійно, чесно. Він завжди повинен пам'ятати і сприяти своїй незалежності, бути неупередженим і нейтральним. На нашу думку, важливим є ще й той фактор, що медіатор завжди має пам'ятати про особисту безпеку, якщо під час медіативного процесу стає можливим порушення законодавчих норм, то варто звернутися за юридичною консультацією або ініціювати вихід із процедури медіації.

Гострі дискусії також точаться серед науковців і дослідників щодо віку, з якого особа може бути медіатором. У законодавстві наших держав-сусідів зокрема Росії, Білорусії, Казахстану, Молдови, у законах «Про медіацію» чітко визначені критерії й вимоги. Так, наприклад, у Російській Федерації в ст. 15 Закону «Про Альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедура медіації)» зазначено, що діяльність медіатора може здійснюватися як на професійній, так і на непрофесійній основі. Здійснювати діяльність медіатора на непрофесійній основі можуть особи, які досягли віку вісімнадцяти років, володіють повною дієздатністю й не мають судимості; здійснювати діяльність медіатора на професійній основі можуть особи, котрі досягли віку двадцяти п'яти років, мають вищу професійну освіту і пройшли курс навчання за програмою підготовки медіаторів, затвердженою в порядку, установленому Урядом Російської Федерації [5].

У Білорусії медіатором може бути особа, яка має вищу юридичну або іншу вищу освіту, пройшла підготовку у сфері медіації в порядку, що встановлюється Міністерством юстиції Республіки Білорусії, або має досвід роботи як примирителя відповідно до процесуального законодавства, отримала свідоцтво медіатора, що видається Міністерством юстиції Республіки Білорусія на підставі рішення Кваліфікаційної комісії з питань медіації [6].

У Казахстані, згідно зі ст. 9 Закону «Про медіацію», медіатором може бути незалежна, неупереджена, не зацікавлена в результаті справи фізична особа, вибрана за взаємною згодою

сторін медіації, яка включена до реєстру медіаторів і дала згоду на виконання функції медіатора. Діяльність медіатора може здійснюватися як на професійній основі (професійний медіатор), так і на непрофесійній основі. Здійснювати діяльність медіатора на непрофесійній основі можуть особи, які досягли сорокарічного віку та перебувають у реєстрі непрофесійних медіаторів. Здійснювати діяльність медіатора на професійній основі можуть особи, котрі мають вищу освіту, досягли двадцятип'ятирічного віку, мають документ (сертифікат), який підтверджує проходження навчання за програмою підготовки медіаторів, що затверджується в порядку, визначеному Урядом Республіки Казахстан, є в реєстрі професійних медіаторів [7].

У Молдові медіатором може бути особа, котра відповідає в сукупності таким вимогам: володіння повною дієздатністю; відсутня судимість. Професійна діяльність медіатора може здійснюватись лише після проходження відповідних курсів і складання атестації. Підготовка медіаторів забезпечується вищими навчальними закладами та Національним інститутом юстиції. Статус медіатора підтверджується атестатом, що дає право на здійснення професійної діяльності медіатора, виданим на підставі наказу міністра юстиції. Зразок атестата затверджується міністром юстиції [8].

Що стосується України, то в проектах Закону України «Про медіацію» наводились вимоги до медіаторів. Зокрема, у проекті під редакцією С.В. Ківалова зазначалось, що медіатором може бути фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років і пройшла професійну підготовку за напрямом «медіація» в навчальному закладі або організації в Україні чи за її межами.

Медіатором не може бути особа, яка визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною. Професійна підготовка медіаторів має включати теоретичне та практичне навчання загальним обсягом не менше ніж сорок годин. Наявність професійної підготовки медіатора засвідчується дипломом, сертифікатом, свідоцтвом або іншим документом, виданим на ім'я медіатора, який має містити інформацію про обсяг (кількість годин) теоретичного та практичного навчання [9].

У іншому ж проекті Закону України «Про медіацію» під редакцією Я.П. Федорчука медіатором може бути фізична особа, яка досягла двадцяти одного року та пройшла спеціальну підготовку за напрямом «медіація» в Україні або за її межами. Наявність спеціальної підготовки в медіатора засвідчується відповідним дипломом, сертифікатом, свідоцтвом або іншим документом, виданим на ім'я медіатора навчальним закладом або організацією, що здійснила таку підготовку в Україні чи за її межами. Медіатор, який здійснює медіаторську діяльність індивідуально, є самозайнятою особою. Особи, молодші за двадцять один рік, можуть проводити медіацію для однолітків на безоплатній основі. Наявність спеціальної підготовки для них не є обов'язковою [10].

Досить цікаві вимоги до медіаторів подає Крейг Р. Сміт. Він зазначає, що медіатори передусім повинні мати добре розвинені комунікативні навички [11, с. 5–6].

Хороший медіатор повинен бути обережний, висловлюючи свою думку про те, як саме спір буде вирішений у судовому порядку, якщо угоди між сторонами не буде досягнуто у процедурі медіації. Також Крейг Р. Сміт зазначає, що майже ніколи медіатори не висловлюють особисту думку про те, що дійсно є справедливим.

Керол Дж. Браун під час дослідження ролі медіатора зазначає, що медіатор мусить приймати рішення та надавати свою думку щодо фактичних обставин спорів і їхніх можливих результатів, використовуючи заздалегідь визначені критерії оцінювання доказів і аргументів, наданих сторонами. Завдання медіатора – провести процедуру медіації, використовуючи всі свої знання, уміння та навички, які допоможуть правильно оцінити докази, їхню переконливість, визначити й застосувати відповідні нормативно-правові акти, правила або звичаї [12].

Як зазначає Аніл Ксав'є, основна роль медіатора полягає в тому, щоб забезпечити взаємодію між сторонами, допомогти їм сконцентрувати увагу на реальних аспектах спору та запропонувати варіанти розв'язання проблеми, що сприятимуть задоволенню інтересів і потреб обох сторін. Медіатор є свого роду мостом між сторонами, допомагаючи звести до мінімуму конфлікт, впливаючи на рішення сторін [13].

Висновки. Отже, ураховуючи досвід інших держав і пропозиції наших законотворців, ми сформували власні аргументовані пропозиції щодо вимог до медіатора. Медіатором може бути

фізична особа, яка має вищу юридичну (або іншу) освіту, досягла 25 років і пройшла спеціальну підготовку за напрямом «медіація» в Україні чи за її межами. Наявність спеціальної підготовки в медіатора засвідчується відповідним дипломом, сертифікатом. Професійна підготовка медіаторів має включати теоретичне та практичне навчання. Медіатором не може бути особа, яка визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною.

Варто зазначити, що в основному медіатори залучаються до медіаційної роботи маючи вже певні професійні навички за основною професією, тому, на нашу думку, позитивним моментом було б запропонувати ввести на законодавчому рівні певний реєстр медіаторів у кожній сфері (галузі). Цей реєстр містив би дані про медіаторів, які мають конкретну освіту і спеціалізуються в певній сфері. Користь від такого реєстру була б очевидною, оскільки кожна медіативна практика (випадок) вимагає точних, специфічних, застосовуваних саме до конкретного випадку знань.

Щодо компетенцій, то медіатор здійснює допомогу в координації зустрічей сторін, пояснює правила проведення процедури медіації сторонам спору, установлює правила проведення процедури стосовно конкретного спору, сприяє взаємодії сторін, прагне завоювати довіру сторін, збирає інформацію та виявляє перешкоди, що ускладнюють вирішення спору, дозволяє сторонам висловлювати свої почуття й емоції, допомагає сторонам конфлікту виявити і зрозуміти їхні інтереси та пріоритети, а також розробляти варіанти вирішення конфлікту, допомагає сторонам зрозуміти межі своїх вимог, надає сприяння під час оцінювання варіантів вирішення конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Wilensky H.L. The professionalization of everyone? / H.L. Wilensky // Amer. J. Sociol. 70 – 1964. – p. 137–58.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mediations.com.ua/>.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lcci.com.ua/nimecko-ukrajinski-proekty-4/>.
4. О медиации, или как быстро разрешить конфликт без обращения в суд / за ред. Г. Еременко. – К., 2010. – С. 46.
5. Об альтернативной процедуре урегулирования споров с участием посредника (процедуре медиации) : Федеральный закон от 27.07.2010 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mediacia.com/files/Documents/zakon%201.pdf?PHPSESSID=k9vfd2fue3vjbpngifvbuii176>.
6. О медиации : Закон Республики Беларусь от 01.07.2013 г. № 58-3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=H11300058&p1=1>.
7. О медиации : Закон Республики Казахстан от 28.01.2011 г. № 401-IV [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30927376.
8. Про медіацію : Закон Республіки Молдова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=22397.
9. Про медіацію : Проект Закону України / за ред. С.В. Ківалова, В.Й. Развадовського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH1WW1AA.html.
10. Про медіацію : Проект Закону України / за ред. Я.П. Федорчука [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47637.
11. Smith C.R. Mediation: The Process and the Issues / C.R. Smith. – Kingston: Industrial Relations Centre, 1998. – 14 p. – P. 5–6.
12. Brown C.J. Facilitative Mediation: The Classic Approach Retains its Appeal / C.J. Brown [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gevirm.co.il/image/users/89301/ftp/my_files/pdf/Facilitative%20Mediation.pdf.
13. Xavier A. Mediation is here to stay! / A. Xavier // Indian Yearbook of International Law and Policy. – 2009. – P. 363–378. – P. 366–367. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.arbitrationindia.com/pdf/mediation_tostay.pdf.

